

Horváth Márk

SZÉTFOLYÓ FURCSASÁG:

A queer elmélet feltűnései a Frankenstein-ben

Elfelejtett, elhagyott romok, feltárhatatlan, elzárkózó tér-szerkezetek, ordító, felismerhetetlen hangokat adó szörnyek és a hideg éjszaka teljes sötétsége: a gótikus irodalom elengedhetetlen kellékei, amelyek egy elkerülendő, félelmetesen szervesetlen, intenzív élet színhelyei, egy olyan vitalitásé amely folyamatosan, feltartóztathatatlanul fenyegeti az ember diszkurzív és biológiai fogalmának és formaiságának alapjait.¹ Jobban megérthetjük a gótikus horror poszthumán potencialitását, ha röviden felidézzük Gilles Deleuze gondolatait a gótikus képek vonalairól és geometriájáról: "ez a vonal először is dekoratív, felszíni, de ez egy materiális dekoráció, amely nem alakít ki formát, egy olyan geometria, amely már nem a lényegi és örökkévaló szolgálatában áll, hanem "problémák" és "esetlegességek", az elválasztás, összekötés, rávetítés és a metszés szolgálatába van állítva."² A gótika félelmetessége megszakítottságából, lezárhatatlanságából, bizonytalanságából táplálkozik, és ezt a rettegést valami egészen furcsa sajátosság teszi még összetettebbé. Deleuze soraiban észrevehetjük az "összekötés" és a "metszés" szavak szinte közvetlenül egymás után történő használatát. Az összekötés és a hozzáadás, a megsokszorozódás, a többlet egészen közel húzódik a metszés, a leválasztás, a megszakítás eshetőségéhez, tehát egy inkonzisztenciával, egy ellentmondással vagy paradoxonnal van dolgunk. Azonban ha egészen következetesek vagyunk Deleuze gondolatmenetének rekonstruálásakor, akkor felfigyelhetünk arra, hogy a 'gótikus geometria' elkerülhetetlenül beszívárog a nyelv racionalitásába, azt dadogássá, bizonytalan, hagyományos értelemben nőies, érzelmgazdag megszólalássá alakítja, de úgy, hogy ez az alakulás mindvégig potencialitás vagy virtualitás marad. Az összekötés és a metszés azért kerülhet egymáshoz közel, mert a nyelven belül szökésvonalak, töredékek és olyan potencialitást termelő hiányos jelenlétek vagy hézagok nyílnak meg, amelyek kizárólag esetlegességeket termelnek.

Mary Shelly kiemelkedő gótikus horrorjában, a *Frankensteinben* nem a külvilág válik félelmetessé, hanem "maga a hús válik gótikussá" és a "test horrorja kel életre."³ A hullákból, maradványokból okkult mágiával és a tudomány eszközeivel összeállított szörny húsa az, ami ezt a félelmet folyamatosan, virulens módon terjeszteni képes. Míg a maszkulinitáshoz társított szilárdság-diskurzusok lehetővé teszik a férfi szörny létrejöttét, addig az önálló szaporodásra képes női szörnynek el kell pusztulnia. Álláspontunk szerint érdemes Judith Halbestam alapján dsender szempontból megvizsgálni Shelly szörnytörténetét, hogy felfedezzük a női testhez társított plasztikusság krónikus elnyomását, sőt, teljes kizárását, illetve ezen bizonytalan teresedésnek queer jellegét. Tehát tanulmányunk két fő irányban vizsgálná meg a klasszikus horror történetet. Egyfelől a nőket érő elnyomások plasztikussággal való összefonódását mutatnánk be a *Frankensteinben*, másfelől pedig a queer elmélet alapjait, nyomait szeretnénk felvetni a női szörny elpusztításában.

Ez a gyilkosság egy olyan általános büntett, amelyben rekonstruálható az "elnyomás öt arca" mellett a női test diskurzív és biohatalmi szabályozásának erőszakos jellege. Azonban ahogy egy kiváló detektívnek szinte művészi élvezetet jelent egy kellően brutális gyilkosság tetthelyének megvizsgálása, úgy számunkra is a queerség kudarcos művészetének gyakorlatát teszi lehetővé ez a csonkításokkal, szétdarabolásokkal, abortuszokkal súlyosbított gótikus közeg. Frankenstein szörnyénél maga a test lesz a félelem alapja, nem pedig szörnyek, bosszúálló istenek vagy elhagyatott várromok váltanak ki rettegést. A gótikára jellemző, hogy "szüntelenül irányt változtat, megtörik, megszakad, eltérül, visszatér önmagához, felcsavarodik, vagy éppen túlszalad természetes határain, "rendetlen rángatózásban" múlva ki."⁴ Ezt a rendetlenséget, ezt az önfelszámoló rángatózást, ezt a megtörésbe és

¹ Worringer, Wilhelm (1989) „A gótika formaproblémái” In: Uő (1989) *Absztrakció és beleérzés* (Budapest :

² Deleuze, Gilles (2014): *Francis Bacon. Az érzet logikája* (Budapest: Atlantisz) 55.

³ Halberstam, Judith (1995): *Skin Shows. Gothic Horror and the Technology of Monsters* (Durham, North California: Duke University Press) 28.-29.

⁴ Deleuze 2014: 55.

megszakadásba zuhanó elbizonytalanító potencialitást internalizálja Shelly szörnye. Azonban, hogy jobban megértsük gondolatmenetünk lényegi alakzatát, - a női szörny és gyermekeinek kivégzését -, és a férfi szörny élve hagyásának mértjét, fontos egészen röviden kitekintenünk *Robin Longhurst* a testről és annak fluiditásáról, bizonytalanságáról szóló könyvére. Longhurst szerint egy alapvető, rendszerszintű kirekesztési folyamat megy végbe a szilárd, határozott körvonalakkal megkonstruált maszkulin test, a racionális gondolkodás dominanciája és a bizonytalan, fluid, szivárgó női testek irracionális és bizonytalansága között.⁵ Rose szerint az ész, illetve a racionális gondolkodás önmagában nem elegendő a racionalitás megszilárdításához, hanem ezt a határozott gondolkodási rendszert ütköztetni kell az irracionálisan hordozó bizonytalan aktorokkal.⁶ Vajon a határozott, maszkulin test hagyományoszerű beengedése a közélet terébe elegendő magyarázat Frankenstein férfi szörnyének túlélésére és a női szörny elpusztítására? A női test szivárgónak, nedvesnek, bizonytalanul megkonstruált korporealitása megmagyarázhatja Frankenstein amúgy is poszthumán, hibrid női szörnyének lemészárlását?⁷ És kizárólag negatív értelemben viszonyulhatunk ehhez a dekonstrukciós vagy destrukciós folyamathoz?

Mintha lenne egy nehezen feltárható, de alapvető kapcsolat a gótikus geometria és szöveg struktúra illetve a női test plasztikussága között. Az esetlegességek, a balesetszerű létesülés és a radikális elválasztás, valamint ezen elválasztás be nem teljesíthetősége, tehát a poszthumán összekötés potencialitása, egyaránt jellemzők a női test szivárgó határfelületeire és félelmetes, a kifordulásra váró interioritására és a gótikus horrortörténet szörnyeire is. Míg egy férfi szörny test hibriditásában a maszkulinitás megkötő, megszilárdító jellegzetességként feltételeződik, addig egy női szörny test a test horror olyan teljességét jeleníti meg, amelyben a monstrositás hibrid sajátosságához a női test plasztikus 'irracionális' jellege is hozzáadódik, megalkotva egy másodfokú szörny testet, amely már nem maradhat életben. Érdemes felfigyelnünk arra, hogy Frankenstein férfi szörnyének van határozott, maszkulin alakja, de neve már nincs. A történetben Frankenstein alkotását "*démonnak*", "*ördögnek*", "*roncsnak*" nevezi, vagy egyszerűen tárgyként és dologként veszi csupán számításba. A szörnynek nincs valódi 'emberi' identitása, azonban testének maszkulin, erős határvonalain keresztül mégis létrejöhet és életre kelhet. A női szörny ezzel szemben nem csak névtelen, de a testének puha, nedves, fluid jellegéből adódóan nem is alkotódhat meg. A szörny névtelenül bár nem léphet be a politika, vagy a közélet színtereire, de egyáltalán megalkotódik, hiszen a tervező befejezi művét. Ezzel szemben a nő folyamatosan befejezetlen, félkész alkotás, amely megrekedt élet és halál között.⁸ Fontos megemlíteni, hogy a szörny a regényben mindvégig közel átlátszó, hiszen bőre alig takarja interioritását. Azonban a férfi szörny szörzete, vagy erőteljesebb izomzata elfedheti a folyamatosan szivárgó belsőszerveket.⁹ A női bőr lágysága és vékonysága nem képes eltakarni a hibrid test belső bizonytalan rétegeit. Ezáltal úgy tűnhet, hogy a női szörny folyamatosan túl akar magán lépni, folyamatosan ki akar folyni és meg akarja haladni azokat a szilárd, határozott testi határvonalakat, amelyeket Victor Frankenstein alkotott meg számára. A tudós folyamatosan attól retteg a női szörny 'tervezése' közben, hogy az majd utódokkal az egész emberiséget veszélyeztetve uralomra tör, és önmagától szaporodva képes lesz egy egész szörnykolóniát alapítani. Láthatjuk, hogy ez a félelem részben szól csak a terhesség potencialitásáról. Valójában a női test önmagát meghaladó fluid jellegének erőszakos diskurzív elnyomásáról, és 'tudományos' fegyelmezéséről van szó. Nem csak az utódokkal van probléma, hanem a női test feltételezett bizonytalan, uralhatatlan

---

⁵ Longhurst, Robin (2001): *Bodies. Exploring fluid boundaries* (London és New York: Routledge) 9-32.

⁶ Rose, Gillian (1993): *Feminism and Geography: The Limits of Geographical Knowledge* (Cambridge: Polity Press) 9.

⁷ Longhurst (2001): 12.

⁸ Halberstam (1995): 39.

⁹ Longhurst (2001): 85.

jellegeivel is. A regényben ezért nem is találkozhatunk igazából a szörnyeknek olyan leírásával, amely kicsit is közelítene a szörny 'valódiságához' vagy 'lényegiségéhez'. A műben mindvégig a hibrid test "vizuális horrorjával" talkálkozunk, amely alapján "a szörnyet megítélik."¹⁰ Nem ismerhetjük meg a testet borító szőr vagy vékony bőr valódi jellegzetességeit, hiszen erre a bőr felületre mindig a rettegés és a horror zónája ül ki, és a narratív technika nem képes és nem is akar áthatolni ezen a mesterséges paranoiás szöveten. Mintha a szörny hibrid testét egy diskurzív mesterségeség lenne képes csak korlátok közé szorítani. A szörny vékony bőrét végig a vizuális horror mesterséges rétege fedi el, szigorúan elrejtve azt az interioritást, amely a szörny biológiai működéséről árulkodhatna. Ezzel a vizuális horror narrációval az eleve névtelen szörny teljességgel megsemmisül. A férfi szörny nem is tud mit kezdeni ezzel a megsemmisüléssel, azonban a történetben csupán rövid szakaszon feltűnő női szörny már sokkal izgalmasabban viszonyul a rendszerszintű elnyomáshoz.

A női szörny testen felfokozott formában figyelhetőek meg azok a furcsa jellegzetességek, amelyeket Halberstam a queerséggel azonosít: furcsa, bizonytalan temporalitás, félelmetes, mégis játékos életvezetés amely általánosságban nyitott a végességre és a kudarcra.¹¹ Tehát csak a produktivitas, a szilárd maszkulinitás és a racionalitás modern szemlélete felől vizsgálva tűnik teljes kudarcnak a női szörny története Shelly művében. Lehet, hogy a női szörny halott test fragmentumokból összeállított hibrid teste, - amely bár a halálból jött létre, mégis képes szaporodni -, megtestesíti azt a flexibilitást, amelyet *Emily Martin* a posztmodern kor egyik legalapvetőbb értékének nevez?¹² A női szörny test olyan fokú transzgressziót hajt végre, amely hosszútávon mélyebb jelentőséggel ruházza fel, mint a klasszikus modernitás produktivista világába beilleszkedni nem képes férfi szörnyet, amely végül szintén elbukik és megsemmisíti saját alkotóját is. Lehet, hogy a produktivista, racionális szemlélettel szemben erőteljesebb lázadást jelent a queer nő szörny több réteggel is rendelkező passzivitása? A férfi szörnyet testének diszkurzív és egyben tudományos szinten is felépített maszkulin keménysége meggátolja attól, hogy szökésvonalakat nyisson meg a modernitás horizontján. A nőies szörny húsának lágysága felkínálkozik a gótikus geometria bizonytalan erőinek, míg a plaszticitása lehetővé teszi a szintek közti könnyed, ám mégis céltalan átjárást: "a hullámozás átjárja a testet, egy bizonyos szinten egy szerv alakul ki az erővel való találkozásban, s a szerv megváltozik, ha az erő megváltozik, vagy ha másik szintre lépünk. Egyszóval a szervek nélküli test nem a szervek hiánya miatt az, ami, s nem is csak azért, mert egy meghatározott szervvel rendelkezik, hanem meghatározott szervek időbeli és átmeneti jelenléte miatt."¹³ Nem lehetésges a szervek nélküli test szervezetlenségét elpusztítani egy maszkulin tudós racionalitásán keresztül, hiszen a destrukció csak összepréseli és megnyújtja a plasztikus szervek temporális és átmeneti jellegét, egy olyan sajátosságot, amely eleve nélkülözött bármilyen teleológiát. A létrejövés és a pusztulás kettősségét megtöri a folyamatos keletkezés differencia-logikája, amely ellehetetleníti a szervek nélküli test plasztikus húsának uralását. *Ellen Moers* kiemeli, hogy a női szörny története nem olvasható egyszerű melléktörténetként vagy részletként, hanem sokkal inkább a történeten belüli történet logikáját kell követnünk, amely valójában nem más, mint a történet önmagára göngyölődése vagy önmagába fordulása. Sőt, Shelly története mindvégig ezzel a "női gótikával" volt terhes, azonban ez nem egy produktív, hétköznapi világrahozást jelent, hanem egy abortált, queer keletkezést, amely megbolygatja élet és halál látszólagos

---

¹⁰ Halberstam (1995): 39.

¹¹ Halberstam, Judith (2005): *In a Queer Time and Place* (New York és London: New York University Press) 35.

¹² Martin, Emily (1994): *Flexible Bodies: Tracking Immunity in American Culture from the Days of Polio to the Age of AIDS* (Boston: Beacon Press)

¹³ Deleuze 2014: 55.

ellentétét.¹⁴ Halberstam szerint ez a monstrozus, hibrid terhesség a narratív szerkezet önmagába csavarodása mellett a modernitás olyan alapfogalmait is fenyegeti, mint a mechanikusság, a produktivitás és a technológiai operativitás.¹⁵ A Frankenstein középpontjában tehát egy hullámmozgáson keresztül önmagába göngyölődő, mégis a végtelenségre nyitott spirál-szerkezet van, - egy mechanikus, inorganikus, lehetetlen terhesség -, egy olyan "húsos középpontként", amely folytonos változásban és keletkezésben van. A női szörny hibrid entitása egy "megbetegítő tömegként" képes tovább termelni kudarcos, félelmetes szervek nélküli testét.¹⁶ Fontos rámutatnunk, hogy ez a monstrozus termelés éppen azért fenyegető, mert kívül esik a produktivitás modern kategóriáján. Nem kapcsolja össze a szörny-reprodukció a termelést és a tőkefelhalmozást, hanem egy olyan queer produktivitást képvisel, amely emellett pusztít is. Halberstam a *The Queer Art of Failure* című könyvében a bukással, a kudarcral kapcsolja össze a queer elméletet, mikor megjegyzi, hogy bár általánosságban a bukás a gyengeség jele, a queerek ezt a megrontottságot és kudarcosságot fegyverként kívánják használni a fennálló heteronormatív társadalommal szemben.¹⁷ Egyből felfigyelhetünk a kapcsolatra a queer gyengeség és a Longhurst által bemutatott fenyegető és 'nőies' plaszticitás, fluiditás között. A queerek olyan folyékonyak és flexibilisek, hogy kikezdenek bármilyen olyan társadalmi rendszert, amely megkívánja ragadni vagy felül kívánja írni őket. Halberstam szerint a kudarc queer aktusa a lehetetlenhez, a valószerűtlenhez és az észre nem vehetőhöz, vagy félelmeteshez fordul oda. Fontos teoretikus lehetőség a női szörny rettenetes megszűnésében egy queer kudarcos performativitást felfedezni, egy olyan politikai tettet, amely a negativitáson keresztül lép be a hatalmi mezőbe. Elengedhetetlen részét képezi a plasztikus szörny hús queer felszabadulásának a felejtés aktusa, amely során a 'társadalmi tények' fikciótá, míg a fikció tényekké alakulhat.¹⁸ A női szörny megsemmisülése az elnyomó, fallogocentrikus gondolkodás eredménye, azonban a pusztítás erőteljessége a felejtés vagy az eltörlés lehetőségét is magában rejti.

A tudós, Victor Frankenstein skizoid félelme a hím és a nőtény szörny szaporodásától valójában fenntartja a heteroszexuális közösülés normativitását. Azonban, - mint ahogy Halberstam megjegyzi az *In a Queer Time and Place* című könyvében -, a queerség lényegiségéhez tartozik az olyan furcsa szubkulturális életformák, és transznmű közösségek aktivitása, amelyek teljességgel szembeszegülnek az elfogadott, intézményesített életformákkal.¹⁹ A queerség lényegéhez tartozik a létezés zavaros, széteső és szélsőséges megélése, amely egyben a negativitás, a végesség és a megszűnés elfogadásával is jár. A két szörny heteronormatív szexualitása és reprodukciója elfedte volna komplex hibriditásuk lényegiségét, az élet és halál, illetve a természetes és a mesterséges létezés közöttiségük ambiguitását. Halberstam szerint a modernitás folyamatosan furcsa tereket és félelmetes, fenyegető extratemporalitásokat termel ki, olyan körülményeket, amelyek felvetik a megszűnés és a kihalás bizonyosságát.²⁰ Ezzel a negativitással való performatív játéknak tekinthető a queer életforma, amely egyszerre itatódik át a lehetetlenség és a megsemmisülés feketeségével, és egyszerre nyújtja el a pusztulás idejét. Azonban a szörnyeknek mindvégig szembe kellett volna nézni a kirekesztés, a megvetés és a gyűlölet megnyilvánulásaival, olyan társadalmi megnyilvánulásokkal, amelyeknek éppen az ember fallogocentrikus értelmezései és 'kemény fogalmisága' adják alapját. A heteronormatív szaporodása a szörnyeknek csak

---

¹⁴ Moers, Ellen (1978): *Literary Woman*. (London: The Woman's Press)

¹⁵ Halberstam 2005: 49.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Halberstam 2005: 123-125.

¹⁸ Klein, Norman M. (1997): *The History of Forgetting. Los Angeles and the erasure os memory* (New York: Verso) 16.

¹⁹ Halberstam 2005: 13-15.

²⁰ Halberstam 2005: 9.

megsokszorozta volna ezt a diszkriminatív aktust. Halberstam alapján azt is mondhatjuk, hogy az inoperativitáson, a megszűnésen keresztül az ember-gép hibrid megtagadja a kapitalizmusra és az egész modernitásra jellemző produktivitást, és egy olyan tékozló, elajándékozó gesztusba kezd, amely felidéri *Georges Bataille* szent ateológiai rendszerét.²¹ A produktivista, modern, heteronormatív szaporodással szemben a női szörny elpusztítása a jelölhetetlen hibrid hús non-emancipatív szökésvonalon való kiszabadulását veti fel.

A queerség a megszűnést és a felszámolódást konzerváló, sőt azt meghosszabító jellege eszünkbe juttathatja Deleuze mazochizmusról szóló könyvét. A mazochista valójában az alárendelődést, a fájdalmat, az ostromlottságot folyamatként vagy teátrális szeánszként élvezi. A fájdalom összecsomósodását és perverz összeállításait – kötelek, ostorok, szegecsek, bilincsek – különböző kellékek színrevitele váltja ki. Ez a színrevitel azonban mindig hosszadalmas, folyamatszerű és lényegileg nem ragadható meg a hatalom, az erő és a fájdalom fent jelzett összesűrűsödéseiben. Deleuze még ennél is tovább megy, mikor kijelenti, hogy *Sacher-Masoch* művének textualitására jellemző, hogy „deszexualizálja a szerelmet, míg ezzel párhuzamosan szexualizálja az emberiség egész történetét.”²² A mazochizmus legfőbb jellegzetessége a folytonosságban, a plasztikusságban és egy olyan kudarcos elnyújtásban ragadható meg, amely nem redukálható kizárólag a kízókamrák vagy elhagyott pincék mélyeire. Ha megpróbáljuk Deleuze mazochizmus elméletét összekapcsolni a női szörny fluid testének megsemmisítésével, akkor eljuthatunk Shelly könyvének központi sajátosságához: a női szörny elpusztítása a fallogocentrikus tervezői logika kisiklatása egy olyan nem heteronormatív reprodukciós rendszer felé, amelynek többé semmi köze ahhoz a modern ember fogalomhoz, amely pokollá tette Frankenstein szörnyeinek életét. Míg a mazochizmus deszexualizálja a szerelmet, addig a negatív queerség által áthatott női szörny megszünteti, sőt, kizárja a szaporodás lehetőségét. Azonban az elnyomó modern ember fogalomtól és a heteronormatív reprodukciótól való elfordulása nem a teljes megszűnést jelenti, hanem a reprodukció, a tovább terjedés olyan új módjait, amelyeket többé nem képesek felülkódolni a viktoriánus diskurzus kötöttségei. Deleuze alapján elmondhatjuk, hogy Frankenstein női szörnye megszünteti a heteronormatív szexualitást, míg ezzel párhuzamosan az élet egészét a fluiditáson és a bizonytalanságon alapuló furcsa terjedési potenciállal látja el. A queerség, a hibriditás mazochizmusa deterritorializálja a teljes emberi szaporodás lehetőségét: nem képes a megszokott, szigorú viktoriánus erkölcs szerint közölni az, aki látta a hibrid szörny húsának szétterjedését. Halberstam rámutat a szörny hulla darabokból való megalkotásának fragmentált jellegére, amely a történet struktúrája mellett a szörny szaporodására is jellemző lesz.²³ A levelekből, különböző feljegyzésekből és egyben nagyon széttartó irodalmi előzményekből táplálkozó Frankenstein egy olyan jelölhetetlen gótikus írás lehetőségét veti fel, amely visszahúzódik, sőt elzárkózik a megértéstől. A gótikus irodalom egy olyan *"hibrid forma, amely a megzavart textualitás összefércelt darabjaiból áll össze."*²⁴ Maga a regény gótikus jellegzetessége is szökésvonalakat kínál fel Mary Shelly számára, egy non-reaktív, nem fallogocentrikus közlés felépítéséhez. Azonban ehhez a kisebbségi megnyilatkozáshoz először el kell pusztulnia a klasszikus narratív szerkezetnek és a történet ívének önmagába kell összecsavarodnia: ez a fragmentált beomlott gótikus történetvezetés olyan queer eszköztárat alkalmaz, amely *"nem jelentéssel bíró, és nem is jelöl semmit: nem jelölő vonások ezek, érzetvonások, de zavaros érzeteké."*²⁵ Frankenstein női szörnyének megsemmisítése egyfelől ellehetetleníti a klasszikus heteronormatív reprodukciót, azonban egy furcsa osztódást, kiterjedést vagy szétfolyást tesz lehetővé, amely

---

²¹ Bataille, Georges (2013): *Belső tapasztalat* (Budapest: Gondolat)

²² Deleuze, Gilles (1991) *Masochism. Coldness and Cruelty & Venus in Furs* (New York: Zone Books)

²³ Halberstam (1995): 33.

²⁴ Uo.

²⁵ Deleuze 2014: 104.

nem csak a leszármazás klasszikus folyamatát omlasztja össze, hanem a történet vázát is. A Frankenstein egy női író megtört vallomása, egy önmagába csavarodó, öncsonkító, sőt, önmagát abortáló regény, amely mégis a bukáson keresztül queer lázadást hajt végre. A női szörnyeteg nem kíván megfelelni Frankenstein felülíró munkájának, hanem inkább kilép a heteronormatív, polgári értékrend szűk keretei közül. Nem megragadható ez a monstrositás a megszokott dualista logikán keresztül: nem élő és nem holt, nem nő (hiszen teljesen sohasem készül el) de nem is férfi (folyékony, bizonytalan testi szerkezetéből adódóan), nem szaporodik, azonban mégis furcsa nyomokat, testmaradványokat hagy maga maga mögött. Látszólag teljességgel passzív, azonban mégis valamilyen emelkedett, a produktivitást meghaladó poszthumán etikát követ. Ez az etika azonban nem az élet fenntartásának, hanem az arról való lemondásnak a furcsa megnyilvánulása.

Frankenstein női szörnyének halála megközelíthető *Claire Colebrook* és a kihalás etikája felől is. Colebrook szerint egy olyan poszthumán vagy nonhumán etikai rendszerre van szükség, amely képes számot vetni a hiperkapitalizmus és a globális tőke deterritorializációs és az emberi életet felszámoló jellegzetességével. A kihalás lehetősége végleg, egyszer és mindenkorra véget vet a gondolkodásnak, azonban ha ezt megtesszük, akkor visszazuhannánk poszthumán diskurzusunkból egy olyan antropocentrikus megközelítéshez, amely kizárólag az embernek tartja fenn a gondolkodás jogát. A meggyilkolt női szörny hibrid darabjai (ahogy Shelly gótikus horrorjának egyes oldalaljai vagy virtuális változatai is) reziduummokként fennmaradhatnak az ember kipusztulását követően is. Colebrook *Sex After Life* című könyvében kiemeli, hogy ma az ember éppen azért néz szembe a kipusztulással, mivel túlságosan hosszan ragaszkodott saját kivételesnek gondolt helyzetéhez és saját túléléséhez.²⁶ *Dominic Pettman* véleményében a modernitással összefüggő antropocentrikus szemléletmód felelőssé tehető a kortárs ökológiai válságért. Az antropocentrizmus egy olyan világlátást jelöl, amely az embert kiemeli a létezők összességéből, és annak központi, kiemelet és elrendező szerepet tulajdonít.²⁷ A tudós, Victor Frankenstein képviseli a fallogocentrizmus és egyben az antropocentrizmus modern projektjének elnyomó jellegét, amelyet a női szörny queer passzivitása teljességgel dekonstruál. A női szörny meghaladja mind a túléléshez való ragaszkodást mind az antropocentrizmust. Colebrook rámutat, hogy az a világ, amelyben kihalunk, egy olyan világ lesz, ahol a "mi", és bármilyen emberi közösségiség elképzelhetetlen lesz.²⁸ A kihalás, a kipusztulás elgondolásának így alapvetően egy anti-gondolkodásnak kell lennie, hiszen az elgondolhatatlant kell úgy megközelítenünk, hogy ne zavarjuk meg a poszthumán létezők queer közösségiségét.²⁹ Colebrook szerint fel kell készülnünk egy olyan eltűnés valószínűségére, egy olyan negatív esemény lehetőségére, amely nem rendelkezik semmilyen emancipatív lehetőséggel, vagy egy 'más' jövő nyitottságával.³⁰ A lezáruló jövő és a kizáródó lehetőségek hajszálvékony törésein kizárólag Frankenstein szörnyeihez hasonlatos hibrid entitások és queer politikai tettek léphetnek meg. Létünket a jövő hiányának radikalitása melankóliával és excentrikus szomorúsággal tölti fel. Colebrook még ezen a kíméletlen, depresszív realizmuson is túllép, mikor rámutat arra, hogy fel kell magunknak tenni azt a kérdést, hogy "milyen életmódok és kapcsolódási fajták létezhetnek a "mi" feltételezése és a "mi" túlélésre való érdemlegességének feltételezése nélkül. Megkérdezhetjük, hogy a jövőt nem kellene-e egy teljességgel más fajta életformának fenntartani?"³¹ Nem vagyunk képesek felvázolni olyan valójában alternatív, radikálisan más

---

²⁶ Colebrook, Claire (2014): *Sex After Life. Essays on Extinction* (Michigan: Open Humanities Press) 138.

²⁷ Pettman, Dominic (2011): *Human Error. Species-Being and Media Machines* (London: University of Minnesota Press) 199.

²⁸ Colebrook 2014: 139.

²⁹ Colebrook 2014: 140.

³⁰ Colebrook 2014: 141.

³¹ Colebrook 2014: 148.

életformákat vagy mesterséges inorganikus szervezeteket, amelyek túlélhetnek bennünket. Kizárólag a Victor Frankensteinéhez hasonló tervezői hibák vethetnek fel olyan valóban alternatív poszthumán közösséget, amely az ember eltűnése után fog teljes fényében előtűnni. Talán éppen az eltűnésünkre van szükség ahhoz, hogy felmerülhessen Frankenstein női szörnyéhez hasonlatos queer alteritás, amely megtagad bármilyen közösséget.

Bibliográfia

- BATAILLE, Georges (2013 [1954]) *Belső tapasztalat* (Budapest: Kijárat Kiadó)
- COLEBROOK, Claire (2014): *Sex After Life. Essays on Extinction* (Michigan: Open Humanities Press)
- DELEUZE, Gilles (1991) *Masochism. Coldness and Cruelty & Venus in Furs* (New York: Zone Books)
- DELEUZE, Gilles (2014) *Francis Bacon. Az érzet logikája* (Budapest: Atlantisz)
- ROSE, Gillian (1993): *Feminism and Geography: The Limits of Geographical Knowledge* (Cambridge: Polity Press)
- HALBERSTAM, Judith (2005): *In a Queer Time and Place* (New York és London: New York University Press)
- HALBERSTAM, Judith (1995): *Skin Shows. Gothic Horror and the Technology of Monsters* (Durham, North Carolina: Duke University Press)
- KLEIN, Norman M. (1997): *The History of Forgetting. Los Angeles and the erasure of memory* (New York: Verso)
- LONGHURST, Robyn (2001) *Bodies. Exploring Fluid Boundaries* (London és New York: Routledge)
- MARTIN, Emily (1994): *Flexible Bodies: Tracking Immunity in American Culture from the Days of Polio to the Age of AIDS* (Boston: Beacon Press)
- MOERS, Ellen (1978): *Literary Woman*. (London: The Woman's Press)
- PETTMAN, Dominic (2011): *Human Error. Species-Being and Media Machines* (London: University of Minnesota Press)
- WORRINGER, Wilhelm (1989) „A gótika formaproblémái" In: Uó (1989) *Absztrakció és beleézés* (Budapest : Gondolat)